

բանքներով և գոհարներով ծածկուած գրեթէ կորսնցուցեր էր իր բնական գեղեցկութիւնը: Աչքերէն կը հոսէին արցունքները: Մայրը գայտ տեսնելով և վախնալով թէ այդպէս ուռած և կարմրցած աչքերով տգեղ պիտի երևնայ, չարաչար յանդիմանեց զինքը. սակայն արցունքները չէին դադրեր:

Վերջապէս, զինքն առնուլ ուզողը, բարեկամի մը հետ, եկաւ տեսնելու իր նշանածը: Սիւպհայի ծնողքը անհանգիստ էին և մոտատանջութեան մէջ, իբր թէ աստուած մը անծամբ եկած ըլլար ընտրելու իր պատարագին զոհը, և յետ բազում յանդիմանութեանց և յորդորներու՝ որոնց կը պատասխանէին արտասուաց նոր հեղեղներ, հանեցին զինքը իր դատաւորին ներկայութեան: Սա երկայն ժամանակ դիտեց զաղջիկը և չափաւոր գտաւ:

Եւ որովհետեւ լսեր էր էնոր ճշալը, համարեցաւ թէ սիրտ մ'ունի նէ և նպաստաւոր զաղափար մը կազմեց, քանի որ իր ծնողացմէ բաժնուելու զաղափարը միայն այդչափ վիշտ կը պատճառէր իրեն: Նման խեցեմորթներու մէջ փակուած մարգարիտներու, արցունքները միայն կը բարձրացընէին էնոր յարգը:

Տոմարին մէջէն ընտրուած բարեբախտիկ օրուան մը մէջ ըստ օրինաց կատարուեցաւ ամուսնութիւնը. ապա, իրենց աղջիկը ուրիշի մը ձեռքը յանձնեցին վերջ, հայրը և մայրը դարձան իրենց հայրենիքը. այսու ազատած էին իրենց ցեղին ազդեցութիւնը և իրենց ապագայն:

Որովհետեւ նոր ամուսնոյն գործն ընդհանրապէս Հիւսիս-Սիւրեանի գաւառներու մէջ էր, ամուսնութենէն անմիջապէս վերջը հոն տարաւ իր կինը:

Շաբաթ մը վերջ ամէն մարդ գիտէր նոր հարսին մունջ ըլլալը, սակայն ոչ ոք չուզեց հաւատալ թէ այդ բանի մէջ ինքը յանցանք չունէր: Ոչ զոք խաբեր էր ինքը. իր աչքերը միայն խօսեր էին, բայց ոչ ոք հասկցեր էր: Զորս կողմը կը նայէր, ի զուր փնտռելով մունջներու լեզուն հասկցող ընտանի դէմքեր: Մանկա-

մարդ աղջկան ցմիշտ լուռ սրտին մէջ անդադար կը հնչէր անբացատրելի գանգատ մը, — գանգատ մը՝ զոր ոչ ոք կը լսէր, եթէ ոչ Նա՛ որ կը ճանչնար իր սիրտը:

ՌԱՊԻՆԴՐԱՆԹ ԴԱԿՈՐ
Թրգ. Հ. Ա. Վ. Գոմարթեման

ՎԵՆԵՏԿՈՅ ՍՈՒԳՐ

Եղերգ 1914 Մարտ 19ի արկածալիւրուն

(հեղափոխի և մենասիրի խոկոյնի)

Անդորրական ծոցին մէջ վենետիկի լընակին

(Ուր բընութիւնը անվէ՛ճ սիրած է վարքը կեանքին),

Գին իւր սև ձեռը ժաժեց՝ վիժել հըրէջ մը տըխեղծ:

Սուգի դըռներ բացուեցան, ողբաց աշխարհ մեծածայն:

Երկսեռ մարդիկ՝ թուով վեցեակ մը կրկին, Ուր երթալով բազմամալու կ'ընկրկին, Ա՛լ չունեցան կեանքը իրենց աղածրի Կորսնցնելով անակընկալ ու ձըրի:

Վերն օդատոյր (aéroplane), ամենայն ոք հիացած

Կը դիտէ այս նոր արծուին ե՛րթն ինքնաւթաց...

Ղեկավարներն իսկ արըշխո, նախն թողած են կըշիռ:

Անոնց աչքերը յերկին, ոչ յաճ՝ ոչ ձախ կ'երեւին,

Անգէտ, աւա՛ղ, վրտանգին որ կը դաւէ սուրբ կեանքին,

— Ա՛յ անիծուած դու վայրկեան... Ի՛նչ ճըգնաժամ հոգեկան...

Մարտանաւ մ'ա՛յ, կատաղի՛, մարդատաւ իրն կը բաղխի...

Բոլոր սրբուհերն ահաբեկ՝

Հարկւր ճիչեր կը տարածուին շանթածիզ
Ոճրագործող ճայթումներու հետ խառ-
նուրդ...

Չեն երկարիր զոյգ ըսպէք
Ընկելուզած են հոն գտնուող մէն անձինք
Յանպարտաստից ջուրին մղուած խոր ան-
դունդ

Հեռուներէն նաւ ու նաւակ կը փութան
Փաւ խեղճերուն կերպով մ' հասնիլ օգ-
նութեան

Մինչ անբաղդները եղկելի՝ ջուրին տակ
— Ո՛վ Աստուած իմ, ի՞նչ տազնապով
ակաղճուն, —
կը մարտնչին մահուան ընդդէմ նահա-
տակ...

Որոնք միայն լողանալու են գիտուն,
կըրիւղով իսկ հագուստներու թաց ծանրոց,
Վեր սողոսկիլ ճարտարութեամբ կը
մարթին

Եւ լափլիզող հուրը մարել մարմնոյն ծոց
Անզուգական օդի սնունդո՞վն հազագին:

Մինչ ուրիշներ կ'օգնելին, ոմանք ինքնին
դուրս ելեր,
Իսկ զօրավար մ'անվեհեր կ'ուզէ փրկել
և մի կին

Որ շընչասպառ հեղձումով կը պաղատէր
օգնութիւն...

Դիւցազն արի անոր քով կը մերձենայ...
բայց զըլխուն՝

Վիշապ օձի մը նըման՝ կը պարտիր խօ-
լարար

Եղկելին այն չուռական, որով դիւցազն
ալ անկար,

— Նըզո՛վք քեզի սատանայ, — կ'ընկուզի
տակը ջուրին

Ուր ընդերկար կը մընայ...
Չոյգ դիակներն հանել վեր՝ երբ վերջա-
պէս կ'յաջողին,

Եւ սա կեանքն իւր զոհած էր:

22 Մարտ, Կեր.

Լուրթ և պայծառ երկինքն հըմայք մ'է
համակ,

Խաժ աչքերու պատկեր անհուն միածոյ.
Լըճակին ջուրն՝ այլ հայելի մը զուգորդ՝
Մանկանըկար այդ հըմայքի բի՛բն եր-
կորդ:

Մոխրասպիտակ ապարանքներ մարմարեայ
Ջուրերէն դուրս կարկառուն՝ կամարա-
կապ բարձերով՝

Յոյր հըսկաներ են անշարժ...
Դարապատում փառքերն իրենց հինաւուրց:

Իսկ աշտարակն եղտիւրի մէջ հիմնադիր՝
Հարիւրչափեան անմըրցելի հասակով՝

Սանդուխ մըն է անբըջակերտ Յակոբեան...
Սուրբ Մարկոսի եկեղեցւոյն յառաջընթաց

պահապան...
Քառակուսի՝ այլասերած սա՛ր՝ կոթողի մը

ճեղով
Յըցանըման սեպ կանթաղուն օղահերձ:

Վիշապածուկ նըշանով Ձինարանի կամուր-
ջին

Բըռնած եզերքը խոտոր՝ մակոյկները թիւ
չունին,

Եւ անցորդները բոլոր քայլերն իրենց կը
զսպեն

Ու հեռատես աչքերն ալ չեն յապաղիր
վազել զալ

Ամբոխին թիւր բարդել ուր շարժումն է
մեծարգել:

Ոչ ոք անգէտ է սուգին: Քաղաքն ամէն
նըշմարեց՝

Ծագելուն հետ Արուսին՝ ծաղկեծիծաղ
տըխրաւոր

Պըսակներու առաքում... Խօսքը թուղթին
որմնայեց

Կարդաց սըրտով մը տըրտում. « Քաղա-
քային սո՛ւգ այսօր »:

Նաւակայքէն բացակայ կը գտնուի Սուրբ
Աննայ

Եկեղեցեակ որու մէջ վառուած մոմեր շի-
շուցին

Յաւիտենից հուրն անշէջ... Իսկ արդ փո-
ղեր կը մըրցին
Հըրապարակ ամբոխի արեան յորձանքը
կալուլ
Որ արտասուաց կը փոխուի՝ և հըծծինւ
նիւր շընչակուլ:

Քաղքին փողոցն է երկրորդ՝ անջըրան-
ցոյց՝ զաւակ խորթ՝
Ուր Բարեբաղդն՝ իւր կամքով՝ չուզեց
տեսնել ջուր տան քով...
Պարզ տուններու որմին հետ՝ ճարտարաշէն
գեղածիր
Պալատներ ալ կանգնած դէտ, այսօր՝ ա-
ւանդ՝ չեն հըծծիր...
Ամէն կամար ամէն ծակ ու ամենայն պա-
տըզգամ:

Սուգ են հագուեր բացարձակ, սևը հա-
գուեր ինքնակամ:

Հարիւրաւոր սեւթոյր գլխու շաւեր հար-
սերու
Իրենց ծոպերը թըրթուր՝ վար են կախեր
մեծարու,

Մինչ ոսկեփայլ գիսակներ անոնց վերե
են կանգնեցր...

— Սևը՝ տըրտմին նըշանակ, գեղը՝ խըն-
դին նիշ անյագ,
Հակապատկեր զարմ միմեանց, բայց և
ոչ մին է անանց:

Տեսէք թափօրն ահա ծոյլ դէպ ի նաւակ
ընթանալ:

Ձինակիրներ բազմահոյլ յուզարկումին կու
տան փայլ:

Մարդուս սըրտին ցաւ դալուկ՝ նըւագին
ձայնը լալուկ

Հետզհետէ կը մերձի, ու ռահահորդ պա-
հակէն

Խումանն երկու կը հերձի. թափօրն հա-
սած է արդէն:

Քաղաքապահ զինուորին կը յաջորդէ զօ-
րավար,

— Ամէն ամէնք կը խորհին, — մար-
տիկներն ալ տըխրաբար

Դաս դաս կարգաւ կը յառաջեն հետևորդ
Առկախ բըռնած հըրացանն՝ ինչպէս դիակը
կ'ընկնի

Ջուրերու վրայ՝ վերջն արկածէ մը ձախորդ:

Շարժուն իրրե թէ արձան, աչքը գետնէն
չի մեկնի,

— Կ'աշէք երեւը դեղնակ՝ Հայրենիքի
զարդերուն:

Ո՛հ, այդ քայլերը նըկուն՝ իրենց սըրտին
բեռ կրկնակ:

Ձի կը շարժին կը շարժին... հագիւ յա-
ռաջ երթալու:

— Ախորժին՝ կամ չախորժին, օրէնքին
ստրուկ մ'են հըլու,

Ճիշտ տիեզերքն ինչպէս որ՝ անհուն կազ-
մով միասին

Ձեռը Տիրոջ զերդ զինուոր՝ անուշ կամ-
քով կը յածին:

Տարագներէն այլազան խումբեր ահա նախ
կ'երթան:

Շըղթային ինչպէս օդակն՝ իրար կըցուած
է բանակն...

Ապա զոյգ զոյգ երկուստեք թափօրին
լայնքը բռնած

Կու գան պըսակ բերողներ՝ ծանրութեան
տակ քըրտընած:

Պալարակապ երիզներ՝ փողփողենէջ ծաւ-
քերով՝

Գըրկած երկու են ընկեր՝ խիստ հակոտ-
նեան բարքերով,

Մետաքսը մուր սևագոյն, և լուսափառ
դեղինուկին,

— Նիշ մէկն երկրիս խաքեպատիր փառ-
քերուն,

Միւսը նըմուշ թէ ամէն ինչ է ոսին:

Կու գան կու գան ու կու գան՝ փունջ դը-
րախտները ծաղկան,

Սա՛ մեկալէն գեղատես, ան՝ հագուագիւտ
բոյսերով...

1. Բուսնափառթէ Նափուէտն Գ. և Գարիբաղեան
փողոցը:

կը ծածանի բառ մը վէս՝ ոսկեցընցուղ
լոյսերով
— Անոնք ձօն տըլողին, կամ ան՝ որ ալ՝
գանձ հողին...

Մինչ զի սըրտերն հագան ըտըձ, չըլթա-
յազօր կարծես ուժով մը բըռնի
Մէն մի պըսակ առեանգել կը ճըգնի՝ տե-
սանելիքը հանուրց,
— Ծաղիկներ, ահ, ինչ սիրուն, որքան
անուշ է բուրումն...
Հիւսկէն պարոյկ ձեւերով՝ ինչպէս չըքնաղ
փունջ կազմած...
Խաչակարկառ թեւերով՝ սիրտ մ'ու բա-
զուկ ձեռնամած...

Ծաղիկներուն ո՛ր մէկ տեսակը համբես
կամ թէ կոչումն անոնց՝ ո՛վ պիտո՛
պատմէ քեզ,
Պըսակալի բերանը իւր բազուկներ
Հըրաշածի՛ր գոյներու բոյլ մ'են զըր-
կեր...

— Աչքիդ դիտակը լարած՝ և ղու դար-
ձեալ կը խորհիս,
«Վայ մարդկութեանըս փառաց . . . վայ
պերճանքին աշխարհիս...

Դո՛ւն ալ որ արդ կը խորհիս, օր մը եր-
կէս 'տի կորիս...

Եւ ի՞նչ օգուտ պըսակներ... քեզ ի՞նչ ալ
փոյթ՝ նըլագներ,

Արքայական յուզարկում կամ թէ մարդի-
կը համակ

Պահեն քեզի սուգ տըրտում, երբ դագաղին
իսկ ղըռնակ

Աչքերդ չեն նըշմարեր, երբ ըուկին
կեանքդ է մարեր՝

Մինչ կը տանին թաղելու...

— Իմաստութեան հագա՛ր դաս
Առիթներէն քաղելու

Տես որ հանճար ունենաս.

Տեսակներուդ և խըղճիդ

Թուղթերն ըլլան միշտ վըճիտ,

Եւ յար պատրաստ զրանըփս

Արկածներուն աշխարհիս...

« Ծաղիկներու ձիւնապայծառ սիպտակ
գոյնն

Արդեօք դըրո՛շմն Անմահութեան է հոգւոյն,
կամ թէ ի գէպ աւելի՝ Արքայութեան
ձիւն լոյսին,
կամ՝ հրեշտակաց փարելի, կամ՝ արդա-
րոց սուրբ Յոյսին... »

Ձոր փունջին վրայ աններգաշնակ կը
տեսնեմ

Չանձախարիթ ի՞նչ է կըտանն այդ
նըսեմ, —

Տարտարոսի արդեօք մութին նըշանակ
ելթէ շերտի արհաւիրքին հանգանակ...

— Հա՛, գեղեցիկ բոյլը ծաղկանց երփ-
ներփեան՝

Խորհըրդանի՛շ մարդուս կեանքին տըլըն-
ջեան.

Իսկ ժապաւէնն՝ իմաստաւից գիշերի
էւ Դամբանին ուր կեանքը մեր կը մարի:

« Մեռելոց վրայ՝ բերէ՛ք բերէ՛ք, բար-
դեցէ՛ք

Ծաղկէպըսակ նարոտներու բիւր փուն-
ջեր.

Ծաղի՛կ մը լոկ՝ ուրիշ բան չէ՛ մարդըս
հէք.

Չաստուած թէպէտ՝ ցորեան յորդէ գըլ-
խուն ջեր

Այլ երբ արիւնն երակներու մէջ պաղի,
կամ թէ բոյսին արմատները ճըռքաղի,

« Զանոնք հողե՛լ փութացէք...
Գարշահո՛տ են... », կը ըրծենք »:

Առջեւ է գունդն երաժշտաց խըմբակին
Որ կը հընչէ փողը դըլըրը տըլըրագին,

Եւ հուսկ ահա հագարապետը՝ հանգուցե-
լոյն պատուակից՝

Գեղեցկափայլ շըքազգեստով, արիւթեամբ
մ'անթախիծ... »

Նոյնիսկ անգէտ՝ ակամայ՝ հագար տըլուր
պատկերներ

Մարդ ըստիպուած կը խոկայ. « Այդ փա-
ռապանձ հասակին՝

Կեանքն արդ որոնց է անգին, — ինքն
ալ երէկ ընկերն էր... »:

Նաւակի մէջ իջուցին՝ երկանուի՛կն ալ
դազադին,
(Ինչպէս սովոր են ընել՝ ե՛րբ և տանին
մի մեռել,
Ձի վենտկոյ ուղիներ՝ անունն հոդի չեն
գիտեր.
Աղբիական ծոփն այստեղ կ'ապրի հրմայք
մը բիւրեղ),
Ետքը հազար մակոյկներ՝ շոգեկառքի կա-
յարան՝
Թուղարկաւոր իբր ընկեր՝ ցըռուկն ուղղել
կ'արտորան.
Եւ շոգեշարժը զանի իւր հայրենիք կը
տանի,

*
**

Սկ աբկածին ճիշտ պահուն՝ անթիւ ամ-
բոս մը զըւարթ
Գլխուն պըսակ կապած վարդ, կը հըր-
ճուենար ի թատրոն.
— Արկածիւ բոթը տըխուր՝ փոխարկեց
վարդը մըրուր,
Խաղին հանդէսը կիսատ՝ սըրտակոտոր
զուրս կ'ելնեն,
Մինչ տանուտէրը շահատ՝ կ'ազդէ՝ իւր
միտքը բեմէն.

«Յիշատակոյն արկածին
Պատարագի ձօնուեցաւ
Բոլոր օգուտը զանձին.
Մոռացնէ՛ Տէր՝ թող մեր ցաւ»:

*
**

ԲԷ. 23 Մարտ.

Այսօր մէն մի հանգուցեալ «Սուրբ Բով-
հաննէս ու Պօղոս»
Եկեղեցին են զրկեր՝ ժողովուրդն ուր ծալ
ու ծալ՝
Սուրբ Պատարագը հոգոց՝ ունկնդրելու է
խոնկը: —
Փութամ ուրեմըն ես ալ՝ «Սուրբ Ղա-
զար»էն հոն երթալ.
Աղդէն պահիկն է պատշաճ՝ երբ նաւ
կ'հասնի մեր առաջ

... — Իղձըդ սահայն մէկդի՛ թող, է՛յ
մըտազբաղ դու քերթող.
Աղօթքին ժամն հասած է, Սուրբ ըսկըսաւ,
մըտածէ՛.

Դարձի՛ր սենեակըդ՝ տըխուր, քերթող
քու բաղդըդ ողբա,
Ձի ժամերով դու ի զուր ըսպասեցիր որ
նաւ գայ՝

Եւ, (զանց ըրած տալ քու դաս),
Յուղարկաւոր վայրն երթաս:
Դարձի՛ր սենեակըդ՝ տըխուր, մարէ՛ ցա-
ւած սըրտիդ հուր.
Շոգենաւիկն իւր տեղէն ամենեկին չի՛ շար-
ժիր...

Երկամն ալ սիրտ մըսեղէն ունի այսօր
սըգալիւր:

Տըհաճ քայլերըդ դարձուր, զըրիչըդ ա՛ռ
սեւածոր.

Երկնից կապոյտն է մըրուր, — թո՛ղթն
ալ հազնի սըգաւոր:

Հարիւր երբեակ զանգակներ՝ հոգեթօսիկ
նըւագի

Բիւր լաց կ'ողբան անհամբեր... Ա՛լ մի
մընար նաւակի

Քերթող քու խուցըդ փութա, Սուրբ Ղա-
զարու կոչնակն ալ՝

Չորս ձայներու միութիւն՝ յուզուած մե-
ներգ մը կու լայ,

— Քերթող ծորէ՛ քու աւիւն...
Ապագաներն ալ անվերջ

Թող իմանան այս եղբրդ...

Մինչ իրենք ալ ապրին պերճ,
Վը՛հին կանգնած են եզերք:

Հ. ԳՐՍ. ԱՅՏԸՆԵԱՆՑ

NON OMNIS MORIAR

Այո՛ կ'արժէ տանջուիլ, յուսալ սիրելով,
Եւ ունենալ ճակատն օծուած Արեւով,
Ըլլալ՝ մաքուր և երազել մի միայն
Գեղածիժաղ ճառագայթումը զարնան:
Այո՛, կ'արժէ՛ լալով երգել մեղմագին
Անհետացած հըրապոյրները կեանքին: